សេចក្តីបន្ថែម ១

ប្រមើលមើលទស្សនវិស័យនៃបរិយាកាសអំពើពុករលួយ

១. សន្ទស្សន៍អំពើពុករលួយអន្តរជាតិ

ប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវបានចាត់បញ្ចូលជាលើកដំបូងទៅក្នុងសន្ទស្សន៍ការយល់ដឹងអំពើពុករលួយ (CPI) នៅក្នុងឆ្នាំ ២០០៥ ដោយអង្គការអន្តរជាតិដើម្បីតម្លាភាព (Transparency International) ដែលជាអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលឈានមុខមួយ ក្នុងការប្រឆាំងអំពើពុករលួយ។ ដោយផ្អែកលើការស្ទង់មតិចំនួន ៤ ស្តីអំពីបរិយាកាសអាជីវកម្មដែលធ្វើឡើងដោយវេទិកាសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោក (World Economic Forum) រួមជាមួយ និងវិទ្យាស្ថានសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា (វ.ស.ក.) មជ្ឈមណ្ឌលស្រាវជ្រាវទីផ្សារពិភពលោក (World Market Research Center) ទស្សនាវដ្តីសេដ្ឋកិច្ច (Economist Magazine) និងក្រុមពាណិជ្ជករអន្តរជាតិ (Merchant International Group) នោះ[១] កម្ពុជាទទួលបានពិន្ទុ ២.៣ ដែលធ្វើអោយប្រទេសកម្ពុជាមានចំណាត់ថ្នាក់ទាបក្នុងតារាងសន្ទស្សន៍ ប្រហាក់ប្រហែលនឹងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍដទៃទៀត។អង្គការអន្តរជាតិដើម្បីតម្លាភាពបានចាត់ថ្នាក់ប្រទេសកម្ពុជា លេខ ១៣០ ក្នុងចំណោមប្រទេស ១៥៨[២] ខណៈពេលដែលប្រទេសជិតខាងយើងជាច្រើន ដែលមានដូចជា: ប្រទេសថៃ មានចំណាត់ ថ្នាក់លេខ ៥៩ ប្រទេសឡាវ មានចំណាត់ថ្នាក់លេខ ៧៧ ប្រទេសចិនមានចំណាត់ថ្នាក់លេខ ៧៨ និងប្រទេសវៀតណាមមានចំណាត់ថ្នាក់លេខ ១០៧។

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ វិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវដែលប្រើប្រាស់ដោយអង្គការអន្តរជាតិដើម្បីតម្លាភាព បាននាំអោយមានការចោទសួរពីទំនុកចិត្តរបស់ការវាយតំលៃនៃសន្ទស្សន៍យល់ដឹងអំពើពុករលួយ (CPI)នេះ។ ពួកអ្នករិះគន់តែងតែលើកពីកំហុសឆ្គងផ្នែកវិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវសំខាន់ៗ ដែលត្រូវបានយកមកប្រើដើម្បីធ្វើចំណាត់ថ្នាក់អំពើពុករលួយរបស់ប្រទេសនីមួយៗ។ កំហុសឆ្គងទាំងនោះ រួមមាន: និយមន័យនៃអំពើពុករលួយរបស់ប្រទេសនីមួយៗមានលក្ខណៈផ្សេងៗគ្នា ដោយសារតែប្រទេសនីមួយៗមានឥរិយាបទខុសប្លែកពីគ្នាចំពោះអំពើពុករលួយ។ ម្យ៉ាងទៀត ទិន្នន័យដែលប្រើសំរាប់ធ្វើការប្រៀបធៀបអំពើពុករលួយសំរាប់ប្រទេសនីមួយៗ មានប្រភពផ្សេងៗគ្នាអាស្រ័យទៅលើប្រភពដែលអាចមាននៅក្នុងប្រទេសនីមួយៗ[៣]។

១. ទិន្នន័យមានស្រាប់មួយចំនួនស្តីពីអំពើពុករលួយនៅកម្ពុជា

ជាទូទៅអំពើពុករលួយនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបានក្លាយទៅជាផ្នែកមួយនៃជីវិតប្រចាំថ្ងៃរបស់ប្រជាជនកម្ពុជា។ ប្រជាជនយល់ឃើញថា ប្រព្រឹត្តិអំពើពុករលួយនៅកម្ពុជា គឺមាននៅគ្រប់កំរិត ដែលមានចាប់តាំងពីមន្ត្រីសាធារណ:តូចតាចរហូតដល់មន្ត្រីកំពូលៗ ដែលមានពាសពេញស្ថាប័នសាធាណ:របស់ប្រទេសនេះ។ មិន

[១] យោងតាមកាសែត ឌីឃែមបូឌាដែលី ចុះថ្ងៃទី ២១ តុលា ២០០៥ លេខ ៣២

[២] សូមមើលសន្ទស្សន៍យល់ដឹងអំពើពុករលួយទាំងស្រុងរបស់អង្គការអន្តរជាតិដើម្បីតម្លាភាពនៅគេហទំព័រ: http://ww1.transperancy.org/cpi/2005/2005.10.18.cpi.en.html#cpi, May 18, 2006

[៣] សូមមើលបន្ថែមនៅ USAID: របាយការណ៍ចុងក្រោយស្តីពីការវាយតំលៃទូវអំពើពុករលួយនៅម៉ុងហ្គោលី ឆ្នាំ ២០០៥ ទំព័រ ៨-៩

មានទូវភស្តុតាងច្បាស់លាស់ណាមួយ ដែលថាតើបញ្ហាអំពើពុករលួយបានកើនឡើង រឺធ្លាក់ចុះដោយមិនមានការស្រាវជ្រាវទៅលើអំពើពុករលួយដែលត្រូវបានគេធ្វើជាប្រចាំ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ការស្រាវជ្រាវមួយចំនួនដែលបានធ្វើកន្លងមកហើយនោះ អាចបង្ហាញពីរូបភាពនៃអំពើពុករលួយនៅកម្ពុជា ទោះបីជា ពេលខ្លះលទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវទាំងនោះ មិនមានភាពស៊ីសង្វាក់គ្នាក៏ដោយ។ ខាងក្រោមនេះ គឺជាសេចក្តីសង្ខេបនៃការរកឃើញសំខាន់ៗរបស់ការសិក្សាមុនៗទៅលើអំពើពុករលួយ។

២.១. ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃអំពើពុករលួយ

របាយការណ៍វាយតំលៃលើអំពើពុករលួយមួយ ដែលធ្វើឡើងដោយ Casals & Associates, Inc (C&A)ក្រោមការឧបត្ថម្ភពី USAID/Cambodia បង្ហាញនូវទិដ្ឋភាពដ៏ទូលំទូលាយមួយនៃអំពើពុករលួយនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា [៤] ។ របាយការណ៍នោះក៏ពន្យល់អំពីរបៀប ដែលអំពើពុករលួយកើតមានឡើងនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ បើយោងទៅតាមអ្នកនិពន្ធជាធម្មតាបរិយាកាសនៃអំពើពុករលួយនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជារួមបញ្ចូលនូវអំពើពុករលួយតូចតាចសម្រាប់ចិញ្ចឹមជីវិត។ អំពើពុករលួយតូចតាចនេះ កើតមានចំពោះប្រជាជនក្រីក្រ និងមធ្យម។ រីឯអំពើពុករលួយមានទ្រង់ទ្រាយធំវិញគឺ អំពើពុករលួយដើម្បីធ្វើមានបានរបស់មន្ត្រីដ៏មានឥទ្ធិពល។

អ្នកនិពន្ធបានប្រើប្រាស់ពាក្យធ្ងន់ៗជាច្រើនដូចជាពាក្យថា: "រដ្ឋមួយដែលប្រើអំពើពុករលួយដើម្បីមកដឹកនាំប្រទេស" ដើម្បីធ្វើការពិពណ៌នាអំពីស្ថានភាពអំពើពុករលួយ ដែលកើតមានឡើងដោយចាប់ផ្តើមពីការប្រមូលប្រាក់ចំណូលរដ្ឋ (តាមរយៈពន្ធដារ និងជំនួយបរទេស) ការគ្រប់គ្រងធនធានរដ្ឋរហូតដល់ការចែកចាយចំណាយសាធារណៈតាមរយៈការប្រើអំណាច និងប្រព័ន្ធមានលក្ខណៈជាបក្ខពួកនិយម។

ទោះបីជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ របាយការណ៍លើកឡើងនូវបញ្ហាប្រឈមសំខាន់ៗក្នុងការប្រឆាំងនឹងអំពើពុករលួយដែលធ្វើឡើងដោយសង្គមស៊ីវិល វិស័យឯកជន ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ គណបក្សនយោបាយ អង្គការអន្តរជាតិនានាដែលជាពិសេស WTO និងកម្មវិធីផ្សេងៗ ដែលផ្តួចផ្តើមឡើងដោយសហគមន៍ផ្តល់ជំនួយដើម្បីជំរុញអោយស្ថាប័នសាធារណៈមានគណនេយ្យភាព និងតម្លាភាព។ អនុសាសន៍ជាច្រើនដើម្បីបំបាត់អំពើពុករលួយក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ក៏ត្រូវបានផ្តល់ដល់ម្ចាស់ជំនួយនានាផងដែរ។

២.២. អំពើពុករលួយ និងប្រជាជន

[៤] USAID ការវាយតំលៃអំពើពុករលួយនៅកម្ពុជា ២០០៤

មជ្ឈមណ្ឌលអភិវឌ្ឍន៍សង្គម (CSD) មានសកម្មភាពយ៉ាងសកម្មក្នុងការស្រាវជ្រាវបញ្ហានានាទាក់ទង់នឹងសង្គម ជាពិសេសបញ្ហាអំពើពុករលួយ។ មជ្ឈមណ្ឌលនេះបានធ្វើការសិក្សាផ្សេងៗ ជាច្រើនលើអំពើពុករលួយ។

ការស្រាវជ្រាវលើកដំបូងរបស់មជ្ឈមណ្ឌលអភិវឌ្ឍន៍សង្គមបានសិក្សាលើប្រធានបទ ឥរិយាបទរបស់សាធារណជនចំពោះអំពើពុករលួយ ដែលធ្វើឡើងនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៩៨[៥] ។ លទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវរួមមាន:

- ប្រជាជនកម្ពុជាភាគច្រើនជឿជាក់ថា អំពើពុករលួយគឺវាជារឿងទូទៅមួយ។ អំពើពុករលួយត្រូវបានគេទទួលស្គាល់ថាជាផ្នែកមួយនៃជំនួញដ៏ផ្លូវការ និងនៃទំនាក់ទំនងប្រចាំថ្ងៃក្នុងសង្គម។
- ទោះបីជាអំពើពុករលួយត្រូវបានទទួលថាជាទំលាប់ក៏ដោយ ក៏ប្រជាជនកម្ពុជាយល់ថាអំពើពុករលួយគួរតែត្រូវបញ្ចប់ ហើយប្រជាជនភាគច្រើនជឿថា ការបញ្ឈប់អំពើពុករលួយនៅក្នុងកំរិតថ្នាក់ខ្ពស់គឺជារឿងសំខាន់។
- មធ្យោបាយដែលត្រូវបានលើកឡើងដើម្បីបញ្ចប់នូវអំពើពុករលួយ មានផ្តល់ប្រាក់បៀវត្សរ៍ ដែលអាចអោយចិញ្ចឹមជីវិតបានដល់មន្ត្រីរាជការ និងការអនុម័តនូវបញ្ញត្តិប្រឆាំងអំពើពុករលួយ។

ការសិក្សាស្រាវជ្រាវមួយទៀត ធ្វើឡើងដោយមជ្ឈមណ្ឌលអភិវឌ្ឍន៍សង្គមនៅក្នុងឆ្នាំ ២០០៥[៦] ក៏បង្ហាញដែរថា ជាទូទៅ ប្រជាជនមិនយល់ថាអំពើពុករលួយគឺជាការគំរាមកំហែងដ៏ចំបងដល់ជីវភាពរបស់ពួកគេទេ។ ការចំណាយខ្ពស់ក្នុងជីវភាព ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធអន់ថយ សុវត្ថិភាពសង្គម ការចំណាយខ្ពស់ និងគុណភាពទាបនៃការថែទាំសុខភាព ត្រូវបានរាប់ថាជាក្តីបារម្ភដ៏ធ្ងន់ធ្ងររបស់ប្រជាជន ជាពិសេសសំរាប់ប្រជាជន ដែលរស់នៅតំបន់ដាច់ស្រយាល។ ទាក់ទងទៅនឹងសំណួរ ដែលសួរថា អំពើពុករលួយកើតមានឡើងយ៉ាងណានោះ របាយការណ៍ស្រាវជ្រាវ ក៏បានបង្ហាញថា នៅពេលដែលមានសំណូក ជាធម្មតា អ្នកសូកគេជាអ្នកផ្តួចផ្តើមគំនិត។

ក្រៅពីនោះ របាយការណ៍ក៏បានរកឃើញដែរថា ទំនាក់ទំនងជាបុគ្គលជួយសម្រាលនូវការបំភិតបំភ័យ។ ទោះបីជាថាអំពើពុករលួយបានរីករាលដាលក៏ដោយ ក៏អំពើពុករលួយមិនបានទទួលយកបានទេបើគិតពីសីលធម៌វិញ។ ហើយប្រាក់ខែស្តួចស្តើងមិនអាចជាលេសអោយមន្ត្រីរាជការទទួលសំណូកនោះឡើយ។ ស្ថាប័នដែលមិនស្មោះត្រង់បំផុត គឺតុលាការ នាយកដ្ឋានពន្ធគយ និងនគរបាល ។ ស្ថាប័នដែលស្មោះត្រង់បំផុត គឺ: អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល សាលារៀន និងវត្តអារាម ។ សំខាន់ជាងនេះទៀត គ្រួសារនីមួយៗចំណាយលើអំពើពុករលួយអស់ប្រហែល ១,៤ ភាគរយនៃចំណាយសរុប។ សកម្មភាពជាអាទិភាពប្រឆាំងនឹងអំពើពុករលួយគួរតែជាការលុបបំបាត់នូវវដ្តបាលរបស់មន្ត្រីដែលប្រព្រឹត្តអំពើពុករលួយ។

---

[៥] CSD: ការសិក្សារស្រាវជ្រាវលើឥរិយាបទចំពោះអំពើពុករលួយឆ្នាំ ១៩៩៨

[៦] CSD : អំពើពុករលួយ និងប្រជាជនកម្ពុជា ឆ្នាំ ២០០៥

ការសិក្សាស្រាវជ្រាវបែបគុណភាពមួយទៀត ដែលធ្វើឡើងដោយ CSD នៅក្នុងឆ្នាំ ២០០៥[៧] ក៏បានផ្តល់នូវរបកគំហើញស្រដៀងគ្នាទៅនឹងការសិក្សាខាងលើនេះដែរ ។ របាយការណ៍នោះបង្ហាញថា ប្រជាជនសាមញ្ញ (ទាំងអ្នកផ្តល់សំណូក និងអ្នកទទួលសំណូក) បានលើកពីទុក្ខកង្វល់អំពីអំពើពុករលួយនៅប្រទេសកម្ពុជាដែលកង្វល់នោះ រួមមាន: ការទទួលបាននូវសេវាកម្មពីស្ថាប័នសាធារណៈរបស់ប្រជាជនក្រីក្រ ដោយសារតែ កង្វះខាតនូវទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងអ្នកកាន់អំណាចនានាក្នុងមូលដ្ឋាន ការប្រព្រឹត្តមិនយុត្តិធម៌របស់ស្ថាប័នសាធារណៈ ដោយសារតែកង្វះខាតនូវតម្លាភាពប្រព័ន្ធបក្ខពួកនិយមនៃអំពើពុករលួយ ឧបសគ្គដល់ការលើកទឹកចិត្តក្នុងការកែលំអជីវភាព ដោយសារតែកង្វះទំនុកចិត្តទៅលើក្នុងស្ថាប័នសាធារណៈ ។

រឿងគួរអោយចាប់អារម្មណ៍ជាងនេះទៅទៀតនោះ គឺស្ត្រីត្រូវបានគេរកឃើញថាជាអ្នកបង់លុយពុករលួយដ៏សំខាន់ ដោយសារតែតួនាទីរបស់គេ ជាអ្នកមើលការខុសត្រូវលើការចំណាយ ក្នុងគ្រួសារ និងជាអ្នកមើលថែរក្សាគ្រួសារ ។ លើសនេះទៅទៀត ប្រជាជនតែងតែប្រើប្រាស់ពាក្យចចាមអារ៉ាម និងការខ្សឹបខ្សៀវគ្នា ដើម្បីតបតទៅនឹងអំពើពុករលួយ រឺ ដើម្បីបញ្ចៀសអំពើពុករលួយខណៈពេលដែលមន្ត្រីរាជការប្រើប្រាស់នូវវិធីសាស្ត្រផ្ទាល់ ដូចជាការតវ៉ា រឺ ការទាក់ទងមន្ត្រីដែលមានឋានៈខ្ពស់ជាង ។ បញ្ហានេះ បានធ្វើអោយប្រជាជនក្រីក្រមិនអាចទទួលបាននូវសេវាសាធារណៈ ។

បើយោងទៅតាមរបាយការណ៍ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហានេះ ប្រជាពលរដ្ឋសូមអោយមានតម្លាភាពទាំងនៅក្នុងការិយាធិបតេយ្យថ្នាក់ជាតិ និងថ្នាក់មូលដ្ឋាន ជាពិសេសសំណូមពរឱ្យមានការផ្សាយព័ត៌មាន និងការបង្កើនការយល់ដឹងអោយច្បាស់ពីនីតិវិធីសាធារណៈ ។ ក៏មានសំណូមពរឱ្យមានការអប់រំស្តីពីការចាត់ចែងអោយមានការចូលរួមរបស់ថ្នាក់មូលដ្ឋាននៅក្នុងគំរោងអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍ ។

ការសិក្សាក្នុងឆ្នាំ ២០០៥ របស់កម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍របស់អង្គការសហប្រជាជាតិមានចំណងជើងថា : "វិធីទៅកាន់យុត្តិធម៌ លទ្ធភាពទទួលបានយុត្តិធម៌" ក៏មាននិយាយអំពីអំពើពុករលួយដែរ[៨] ។ របាយការណ៍រកឃើញថា អំពើពុករលួយដែលប៉ះពាល់ដល់ស្ត្រីក្រីក្រនិងជនជាតិភាគតិចនៅកម្ពុជា គឺកើតតាមរូបភាពផ្សេងៗដែលរួមមាន: ការខ្វះខាតនូវតម្លាភាព អំពើពុករលួយនៅក្នុងការគ្រប់គ្រងធនធានសាធារណៈ ដូចជា: ការសម្បទានដីធ្លី ធនធានធម្មជាតិ ការផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណ អាជីវកម្ម កិច្ចការហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ និងការសំរេចចិត្តខាងនយោបាយផ្សេងៗទៀតទៅលើធនធានសាធារណៈ សេវាកម្ម និងពន្ធដារ ។ របាយការណ៍ក៏បង្ហាញពីមូលហេតុនៃការទារប្រាក់ខុសច្បាប់ ដោយមន្ត្រីរាជការដែលជាផ្នូរនៃការផ្តល់នូវសេវាសាធារណៈផងដែរ ។ មូលហេតុនោះ គឺបណ្តាលមកពីប្រាក់ខែទាបរបស់មន្ត្រីរាជការ ។ លុយក្រៅផ្លូវការ (ដែលបានរារាំងមិនអោយកុមារបានចូលរៀន រារាំងអ្នកក្រីក្រក្នុងការទទួលបាននូវសេវាសុខភាពសាធារណៈ និងរារាំងជនរងគ្រោះ

---

[៧] CSD: ជីវភាពនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់អំពើពុករលួយ ការវិភាគលើគ្រប់រូបភាពនៃការប្រព្រឹត្តិអំពើពុករលួយនៅកម្ពុជាឆ្នាំ ២០០៥

[៨] UNDP វិធីឆ្ពោះទៅកាន់យុត្តិធម៌ លទ្ធភាពទទួលបានយុត្តិធម៌ ២០០៥ ទំព័រ ២

ពីបទល្មើសឧក្រិដ្ឋមិនឱ្យទទួលនូវការកោសល្យវិច័យដ៏ត្រឹមត្រូវ) ជាមូលហេតុធ្វើអោយប្រជាជនជួបប្រទះនឹងភាពក្រីក្រ។

២.៣. អំពើពុករលួយ និងវិស័យឯកជន

ការសិក្សាស្ទង់មតិមួយដោយធនាគារពិភពលោក ជាមួយនឹងប្រជាពលរដ្ឋ សហគ្រាស និងមន្ត្រីរាជការ បានឆ្លុះបញ្ចាំងពីអភិបាលកិច្ច និងអំពើពុករលួយនៅកម្ពុជា។ សេវាសាធារណៈជាច្រើន ជាពិសេស តុលាការ គយ អាជ្ញាធរពន្ធ សេវាផ្លូវ និងនគរបាលគឺនៅមានកំរិតអន់ខ្សោយ[៩]។ បញ្ហាចំបងរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ និងសហគ្រាសគឺអំពើពុករលួយរបស់ស្ថាប័នសាធារណៈ។ កិច្ចប្រឹងប្រែង ដើម្បីអោយមានកំណែទំរង់ជាអាទិភាព គួរតែផ្តោតបន្ថែមទៅលើស្ថាប័នមួយចំនួនដូចជា ស្ថាប័ន តុលាការ អង្គភាពប្រមូលចំណូលរដ្ឋ និងអង្គភាពដែលគ្រប់គ្រងទ្រព្យរបស់រដ្ឋមិនបានល្អ។

មានទំនាក់ទំនងរវាងភាពទន់ខ្សោយនៃការបំពេញភារកិច្ចរបស់ភ្នាក់ងាររដ្ឋាភិបាល និងសុច្ចរិតភាពរបស់ខ្លួន។ ជាងនេះទៅទៀត ការគ្រប់គ្រងទន់ខ្សោយ បង្កឱ្យមានការបាត់បង់ចំណូលរដ្ឋ និងការគេចវេសកាតព្វកិច្ចពន្ធដារ និងគយ។ អំពើពុករលួយបង្អាក់អ្នកវិនិយោគមិនអោយវិនិយោគនៅកម្ពុជា។ មន្ត្រីរាជការយល់ថា ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាអំពើពុករលួយ វិធានការណ៍មួយចំនួនមានសារៈសំខាន់ណាស់ៈ ការផ្តល់ប្រាក់ខែអាចចិញ្ចឹមជីវិតគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់មន្ត្រីរាជការ ប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងជាបុគ្គលនៅក្នុងវិស័យសាធារណៈ (ការតំឡើងឋានៈ និងប្រាក់ខែដោយផ្អែកលើការអនុវត្តការងារ) ការត្រួតពិនិត្យមើលនូវមុខងាររបស់រដ្ឋាភិបាលដោយសាធារណជន និងសង្គមស៊ីវិល ការប្រកាសជាទៀងទាត់នូវទ្រព្យសម្បត្តិរបស់មន្ត្រីរាជការ។

ការសិក្សាមួយផ្សេងទៀតរបស់ធនាគារពិភពលោកទៅលើបរិយាកាសវិនិយោគនៅកម្ពុជា[១០] ក៏បានផ្តល់ព័ត៌មានអំពីអភិបាលកិច្ច និងអំពើពុករលួយ។ របាយការណ៍ក៏បានបញ្ជាក់ថា ក្រុមហ៊ុនភាគច្រើនយល់ស្របថា ដើម្បីឱ្យមន្ត្រីរាជការធ្វើការអោយខ្លួន ពួកគេត្រូវចំណាយលុយ។ របាយការណ៍បញ្ជាក់ថា ការចំណាយក្រៅផ្លូវការនៅប្រទេសកម្ពុជា មានចំនួនពីរដងច្រើនជាងការរកឃើញនៅក្នុងការសិក្សាស្រដៀងគ្នាមួយនៅប្រទេសបង់ក្លាដែស ប្រទេសប៉ាគីស្ថាន និងប្រទេសចិន។ ហើយបញ្ហាចំបងសំរាប់ក្រុមហ៊ុនក្នុងប្រព័ន្ធ និងក្រៅប្រព័ន្ធនៅទីក្រុង គឺអំពើពុករលួយ។ ជាទូទៅ ទំហំនៃការចំណាយក្រៅផ្លូវការដែលប៉ាន់ស្មានដោយវិស័យឯកជនមានចំនួនលើសពី ៥ ភាគរយនៃប្រាក់ចំណូលប្រចាំឆ្នាំរបស់ពួកគេហើយក៏អាចលើសពី ៦ ភាគរយនៃតំលៃលក់សរុបសម្រាប់ក្រុមហ៊ុនធំៗ ដោយអាស្រ័យលើទំហំក្រុមហ៊ុន និងភាពផ្លូវការរបស់ក្រុមហ៊ុននីមួយៗ។

---

[៩] World Bank Cambodia Governance and Corruption Diagnostic: Evidence from citizen, enterprise and public

[១០] World Bank, Cambodia Seizing the Global Opportunity: Investment Climate Assessment & Reform Strategy, 2004, p.14-15

តារាង A១.១. ការប៉ាន់ស្មានការចំណាយក្រៅផ្លូវការ (គិតជា %នៃចំណូលពីការលក់)

ក្រុមហ៊ុនបរទេស	ក្រុមហ៊ុនធំ	សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម	មីក្រូសហគ្រាស	ក្រុមហ៊ុនក្រៅប្រព័ន្ធនៅទីក្រុង	ក្រុមហ៊ុនមិនមែនកសិកម្មនៅជនបទ
៦.៥០ %	៦.១០%	៥.៥០%	៤.០០%	២.៣០%	១.៣០%

ប្រភព: *ធនាគារពិភពលោក កម្ពុជាក្នុងការឆ្ឆាយយកឱកាសវិនិយោគ: ការវាយតំលៃបរិយាកាសវិនិយោគ និងយុទ្ធសាស្ត្រកំនែទំរង់ ២០០៤ ទំព័រ ១៥*

លើសពីនេះ វេទិកាសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោក (WEF)ដែលជាស្ថាប័នឈានមុខមួយនៅក្នុងការវាយតំលៃពីលទ្ធភាពប្រកួតប្រជែងរបស់ប្រទេសក្នុងពិភពលោកដោយសហការជាមួយនឹងវិទ្យាស្ថានសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ក៏បានធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវជាមួយនឹងនាយកប្រតិបត្តិជាច្រើននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ លទ្ធផលបានដាក់ចំណាត់ថ្នាក់សន្ទស្សន៍នៃលទ្ធភាពប្រកួតប្រជែងរបស់ប្រទេសកម្ពុជានៅលេខរៀងទី ១១២ ក្នុងចំណោមប្រទេស ១១៧[១១]។ លទ្ធផលក៏បានបង្ហាញដែរថា អំពើពុករលួយ គឺជាកត្តាចំបងបំផុតក្នុងការធ្វើពាណិជ្ជកម្មនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា[១២]។

ផ្ទុយទៅវិញ ការសិក្សាស្រាវជ្រាវលើក្រុមហ៊ុនចំនួន ៦៣ នៅក្នុងវិស័យផលិតកម្មដែលធ្វើឡើងដោយ MPDF[១៣] នៅក្នុងឆ្នាំ ២០០០ នោះបានបង្ហាញថា: មានក្រុមហ៊ុនតិចតួច ប៉ុណ្ណោះដែលលើកឡើងថាអំពើពុករលួយថាឧបសគ្គមួយចំបងសំរាប់ពាណិជ្ជកម្មរបស់ខ្លួន។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ ក៏ក្រុមហ៊ុនទាំងនោះយល់ថាអំពើពុករលួយគឺជារឿងធម្មតាមួយនៅក្នុងបរិយាកាសអាជីវកម្ម។ ទោះជាយ៉ាងនេះ ក៏ក្រុមហ៊ុនជាច្រើនបានអះអាងថា មន្ត្រីរាជការជាច្រើនបានទៅពិនិត្យក្រុមហ៊ុនខ្លួនជាប្រចាំ។ មន្ត្រីរាជការទាំងនោះ មានចាប់ពីមន្ត្រីមូលដ្ឋានរហូតទៅដល់មន្ត្រីថ្នាក់ក្រសួងដែលរួមមាន: ប៉ូលីសមូលដ្ឋាន យោធា បុគ្គលិកក្នុងការិយាល័យ។

ការសិក្សាស្រាវជ្រាវរបស់ MPDF បានរកឃើញថា ការសូកប៉ាន់មានសារៈសំខាន់ដើម្បីគេចវេសពីបទបញ្ញត្តិនានា។ វិស័យឯកជនចាំបាច់ត្រូវផ្តល់សំណូកដល់មន្ត្រីរាជការដើម្បីអោយមន្ត្រីទាំងនោះបំពេញកិច្ចការរបស់ខ្លួនឧទាហរណ៍ការងារទាក់ទងនឹងការចុះបញ្ជី ការធ្វើអធិការកិច្ចការរៀបចំឯកសារ....។ល។

---

[11] World Economic Forum, Global Competitiveness Report 2005-2006, September 2005.

[12] ចាន់វុទ្ធី និង អ្នកដទៃ:"របាយការណ៍ភាពប្រកួតប្រជែងកម្ពុជា ២០០៥-២០០៦" ទំព័រទី ២០ ដោយ វិទ្យាស្ថានសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា

[13] MPDF, the private manufacturing sector in Cambodia: a survey of 63 firms, 2000.